UED Journal of Social Sciences, Humanities & Education, ISSN: 1859 - 4603
https://doi.org/10.47393/jshe.vol16.i1.3874

TẠP CHÍ KHOA HỌC XÃ HỘI, NHÂN VĂN VÀ GIÁO DỤC

TÂM LÝ NHÂN VẬT TỘI PHẠM TRONG TIỂU THUYẾT *SỰ IM LẶNG CỦA BẦY CỪU* CỦA THOMAS HARRIS TỪ GÓC NHÌN TÂM LÝ HỌC PHÂN TÍCH

Nguyễn Nhật Khoa, Trần Thị Khánh Huyền, Trần Thị Trà My, Nguyễn Linh Giang
Trường Đại học Sư phạm - Đại học Đà Nẵng
Tác giả liên hệ: Nguyễn Nhật Khoa - Email: nhutlamvh@gmail.com
Ngày nhận bài: 12-3-2026; ngày nhận bài sửa: 20-4-2026; ngày duyệt đăng: 12-5-2026

Tóm tắt: *Sự im lặng của bầy cừu* là tiểu thuyết nổi tiếng của Thomas Harris về hành vi và tâm lý tội phạm. Bài viết vận dụng tâm lý học phân tích của Carl Jung, tập trung vào hai khái niệm "mặt nạ" (persona) và "bóng âm" (shadow), để lý giải cơ chế hình thành và vận hành của hành vi phạm tội trong tác phẩm. Qua phân tích hai nhân vật trung tâm là Buffalo Bill và Hannibal Lecter, bài viết cho thấy tội ác không chỉ bắt nguồn từ chấn thương cá nhân mà còn gắn với sự lệch lạc trong quan hệ giữa ý thức và vô thức. Ở đó, "mặt nạ" không còn đơn thuần là lớp vỏ xã hội mà trở thành công cụ che giấu, thao túng; còn "bóng âm" không chỉ là phần bị dồn nén mà có thể chi phối trực tiếp, thậm chí hòa nhập vào bản ngã. Từ sự so sánh giữa Buffalo Bill và Hannibal Lecter, bài viết làm rõ hai mô hình tâm lý tội phạm khác nhau: một kiểu bị "bóng âm" áp đảo, dẫn đến hành vi mất kiểm soát (Buffalo Bill). Một kiểu ý thức hóa "bóng âm", sử dụng nó như một quyền lực để kiểm soát và thao túng người khác (Hannibal Lecter).

Từ khóa: Văn học tội phạm; *Sự im lặng của bầy cừu*; mặt nạ; bóng âm; nhân vật tội phạm.

1. Dẫn nhập

Tiểu thuyết tội phạm không chỉ phản ánh hành vi vi phạm pháp luật mà còn là biểu hiện của những xung đột tâm lý sâu kín. Vì vậy, các nhân vật như Hannibal Lecter hay Buffalo Bill được khắc họa không chỉ qua hành động mà còn qua chấn thương, ám ảnh và đời sống nội tâm bị dồn nén.

Nhiều công trình đã tiếp cận sáng tác của Harris từ các góc nhìn khác nhau. Houžvičková tập trung vào yếu tố quái dị và cái ác trong các tiểu thuyết của Harris (Houžvičková, 2020). Meizy, từ hướng phân tâm học, nhấn mạnh chấn thương tuổi thơ như nguyên nhân hình thành hành vi bạo lực của Hannibal Lecter (Meizy, 2022). Lakshmi và Bala phân tích mối quan hệ giữa Clarice và Lecter, đồng thời chỉ ra vai trò của ký ức và môi trường thời thơ ấu trong việc định hình nhận thức, cảm xúc và giới hạn đạo đức của nhân vật (Lakshmi & Bala, 2024). Gần với hướng tiếp cận của bài viết này, Alatrash vận dụng lý thuyết Jung để đọc *Sự im lặng của bầy cừu* qua hai khái niệm "mặt nạ" và "bóng âm", cho thấy Buffalo Bill gắn với khủng hoảng bản ngã, còn Hannibal Lecter là hiện thân của một "bóng âm" được che giấu dưới lớp "mặt nạ" trí thức (Alatrash, 2025). Tuy nhiên, các nghiên cứu trên chủ yếu dừng ở việc mô tả biểu hiện tâm lý, chưa đi sâu vào cơ chế vận hành giữa "mặt nạ" và "bóng âm" trong sự hình thành hành vi phạm tội.

Ở Việt Nam, số lượng nghiên cứu về Thomas Harris còn hạn chế. Cao Thu Phương tiếp cận Hannibal Lecter từ góc nhìn phân tâm học so sánh và xem đây là một kiểu "nhân vật chấn thương" (Phương, 2015). Lê Thị Thu Hương cũng tập trung vào kiểu nhân vật chấn thương trong tiểu thuyết của Harris, từ biểu hiện đến căn nguyên tâm lý và khả năng hóa giải (Hương, 2020).

Từ đó có thể thấy, các nghiên cứu trước chủ yếu nhấn mạnh biểu hiện tâm lý hoặc kết hợp với những hướng tiếp cận liên ngành, trong khi cơ chế tương tác giữa "mặt nạ" và "bóng âm" ở từng kiểu tội phạm vẫn chưa được làm rõ. Trên cơ sở đó, bài viết này vận dụng khung lý thuyết

Cite this article as: Nguyen, N. K, Tran, T. K. H, Tran, T. T. M, Nguyen, L. G (2026). The psychology of criminal characters in *The Silence of the Lambs* by Thomas Harris from a psychoanalytic perspective. *UED Journal of Social Sciences, Humanities and Education*, *16*(01), 128-135. https://doi.org/10.47393/jshe.vol16.i1.3874

của C.G. Jung để phân tích cơ chế hình thành và vận hành của hành vi phạm tội trong *Sự im lặng của bầy cừu*, đồng thời phân biệt các mô hình tâm lý tội phạm qua hai nhân vật Buffalo Bill và Hannibal Lecter.

2. Vài nét về tiểu thuyết tội phạm và quá trình hình thành

2.1. Khái niệm về "tiểu thuyết tội phạm"

Crime Fiction hay tiểu thuyết trinh thám là thể loại tập trung vào các hành vi phạm tội và quá trình điều tra, thường do một thám tử (nghiệp dư hoặc chuyên nghiệp) thực hiện với tình huống phổ biến là các vụ giết người (Abrams, 2012, p. 84). Câu chuyện thường diễn ra trong không gian khép kín để tìm nghi phạm. Dù khác với tiểu thuyết lịch sử hay khoa học viễn tưởng, ranh giới thể loại này vẫn đa dạng, bao gồm các tiểu thể loại như trinh thám, kịch tòa án, hard-boiled và tiểu thuyết pháp lý. Theo Abrams, *crime fiction* có thể phân thành một số dạng chính. Thứ nhất, *mystery* là phạm trù rộng, bao gồm các tác phẩm xoay quanh việc giải mã bí ẩn hoặc truy tìm nguyên nhân của một chuỗi sự kiện đe dọa (Abrams, 2012, p. 85) Trong quá trình phát triển, *crime fiction* hình thành nhiều motif đặc trưng như cốt truyện "giải đố", kẻ giết người hàng loạt, người kể chuyện không đáng tin cậy và hình tượng thám tử được phổ biến bởi Edgar Allan Poe và Arthur Conan Doyle. Bên cạnh đó, các yếu tố như gián điệp, âm mưu chính trị và xung đột đạo đức cũng trở nên quan trọng, đặc biệt trong bối cảnh Chiến tranh Lạnh.

Từ khái niệm trên, có thể hiểu Crime Fiction là thể loại tiểu thuyết xoay quanh tội phạm, hành vi gây án, cái chết và quá trình điều tra, truy tìm hung thủ. Thể loại này thường gắn với trinh thám - hình sự (Detective Fiction), với motif quen thuộc là sự đối đầu giữa Thám tử và Tội phạm, thể loại phổ biến trong văn học Âu - Mỹ.

2.2. Quá trình hình thành thể loại tiểu thuyết tội phạm

Crime fiction xuất hiện từ rất sớm, khi các yếu tố tội phạm đã hiện diện trong sử thi và bi kịch Hy Lạp cổ đại với những hành vi như giết người, bạo lực và che giấu tội ác (Cuddon, 2013, p. 168). Các tác phẩm như *Oedipus the King* đã mang những đặc trưng cơ bản của truyện trinh thám như án mạng bí ẩn, vòng tròn nghi phạm và quá trình khám phá sự thật (Scaggs, 2005, pp. 9-10).

Từ thế kỷ 16-18, văn học phát triển motif báo thù và sự trừng phạt tất yếu đối với kẻ phạm tội (Scaggs, 2005, pp. 11-13), nhưng yếu tố tội phạm vẫn chưa định hình thành một thể loại độc lập. Bước ngoặt diễn ra vào thế kỷ 19 với Edgar Allan Poe và *The Murders in the Rue Morgue* (1841), đặt nền móng cho truyện trinh thám hiện đại (Priestman, 2003, p. 2). Từ đây, "trinh thám cổ điển" phát triển mạnh với các tác giả như Wilkie Collins, Charles Dickens, Émile Gaboriau và đặc biệt là Arthur Conan Doyle với *Sherlock Holmes*.

Song song đó, đầu thế kỷ 20 tại Mỹ xuất hiện trường phái "Hard-Boiled", phản ánh hiện thực xã hội đô thị khắc nghiệt. Khác với trinh thám cổ điển, dòng này nhấn mạnh "bạo lực, sự mơ hồ đạo đức và những nhân vật thám tử "cứng rắn", hoạt động trong bối cảnh pháp luật suy thoái" (Martin, 2003, pp. 96-97). Các tác giả tiêu biểu như Dashiell Hammett, Raymond Chandler và James M. Cain đã định hình phong cách này, với đặc trưng là "không gian đô thị u tối, bạo lực thường trực và ngôn ngữ mang tính đời sống". (Scaggs, 2005, p. 55). Từ thế kỷ 19 đến đầu thế kỷ 20 có thể xem là giai đoạn bùng nổ của Crime Fiction, khi thể loại được định hình rõ với các mô hình tự sự đặc trưng và phát triển đa dạng qua trinh thám cổ điển và "Hard-Boiled".

Sau năm 1945, crime fiction trở thành một hình thức văn xuôi phổ biến và tiếp tục đa dạng hóa với các nhánh như tiểu thuyết cảnh sát, pháp y và tâm lý tội phạm (John, 2013; Linh & Hương, 2023). Trong xu hướng hiện đại, thể loại này không chỉ tập trung vào quá trình điều tra mà còn đi sâu vào phân tích cấu trúc tâm lý và động cơ hành vi của tội phạm. Kiểu nhân vật tội phạm với tâm lý phức tạp và xu hướng lệch chuẩn xuất hiện phổ biến trong văn học tội phạm Mỹ, như Jack Nicholson trong *Thị kiến* của Stephen King hay Patrick Bateman trong *Kẻ tâm thần Mỹ* của Bret Easton Ellis. Hannibal Lecter và Buffalo Bill trong *Sự im lặng của bầy cừu*.

Dưới ảnh hưởng của khoa học kĩ thuật hiện đại, văn học trinh thám - tội phạm ngày càng đa dạng về thể loại và cách xây dựng. Trong phạm vi này, tiểu thuyết đương đại không chỉ tái hiện quá trình điều tra mà còn đi sâu phân tích tâm lý thám tử và tội phạm, làm nổi bật sự phức tạp trong tâm lý và động cơ hành vi.

2.3. Giới thiệu về tiểu thuyết *Sự im lặng của bầy cừu*

Tiểu thuyết *Sự im lặng của bầy cừu* là cuốn thứ hai nằm trong chuỗi tác phẩm viết về nhân vật Hanibal Lecter gồm 4 cuốn. Tác phẩm thuộc thể loại tiểu thuyết trinh

thám kinh dị, nhưng cuốn sách tập trung đi sâu vào khai thác đề tài tâm lý học hành vi tội phạm. Mở đầu bằng câu chuyện của Clarice Starling, cô được biết đến là một nhân viên thực tập của FBI. Người hướng dẫn trực tiếp của cô là Jack Crawford - người đứng đầu của bộ phận FBI. Và nhiệm vụ đầu tiên của cô là phải làm việc với Hannibal Lecter để điều tra về một vụ án giết người hàng loạt.

Mục tiêu của cuộc trò chuyện với Lecter là lấy thông tin về Bill Bò mộng - kẻ sát nhân đang tung hoành ngoài xã hội lúc bấy giờ. Kể từ lúc này, Starling bị cuốn vào vòng xoáy của những kẻ sát nhân, bác sĩ Lecter và Bill Bò mộng. Câu chuyện tiếp tục với "sự gián đoạn" công cuộc điều tra về Bill bò mộng của tiến sĩ Chilton - người cai ngục của Lecter. Cũng chính nhân vật này làm tiền đề cho sự tẩu thoát của bác sĩ Lecter. Ngay sau cuộc gặp gỡ cuối cùng với Starling, Lecter trốn thoát bằng cách giết và trốn các cai ngục, sử dụng một trong những khuôn mặt của họ làm mặt nạ để đánh lừa nhân viên y tế.

Về phía Starling, cô tiếp tục cuộc truy tìm Buffalo Bill. Bằng việc kiên trì theo đuổi các bằng chứng, thông tin từ các người quen của nạn nhân đầu tiên, cô cũng tìm được cái tên Jame Gumb. Thậm chí, Starling còn tìm được đến nhà của anh ta và phát hiện một con bướm đêm, nút thắt ở vụ án gần nhất. Sau một hồi truy đuổi trong chính căn nhà của kẻ sát nhân, tuy là mạo hiểm nhưng Starling hiểu nếu yêu cầu chi viện thì sẽ dẫn đến cái chết của nạn nhân tiếp theo là Catherine, đang bị hắn bắt cóc và nhốt dưới tầng hầm. Sau khi Starling giết được Bill, Catherine được giải cứu và trở về với gia đình. Vụ án cũng đi đến hồi kết, Lecter viết thư chúc mừng Starling, đồng thời nhắc đến nỗi ám ảnh trong tâm trí của Starling và lời nhắn nhủ mong rằng "bầy cừu đã ngừng kêu cứu". Cuốn tiểu thuyết đã tạm khép lại cuộc hành trình của một nữ FBI từ thực tập đi lên chuyên nghiệp, Clarice, và cô đang ngủ yên trong "sự im lặng của bầy cừu".

3. Cơ chế hình thành "mặt nạ" và "bóng âm" trong tiểu thuyết *Sự im lặng của bầy cừu*

3.1. Buffalo Bill - Tội phạm đồng tính

3.1.1. Buffalo Bill với "mặt nạ" của một kẻ lệch lạc giới tính

Trong lý thuyết của Carl Jung, "mặt nạ" (persona) là hình ảnh xã hội mà cá nhân xây dựng để được chấp nhận, bắt nguồn từ khái niệm mặt nạ sân khấu. Về tâm lý, đây là một "phức cảm chức năng" vừa che giấu vừa biểu lộ các nội dung ý thức trước người khác (Stein, 2025, p.171).

"Mặt nạ" hình thành từ chuẩn mực xã hội và mục tiêu cá nhân, đóng vai trò trung gian giữa bản ngã và thế giới, giúp con người thích nghi với môi trường sống (Stein, 2025, p.187). Theo Carl Jung, mặt nạ là "bộ mặt xã hội" mà cá nhân tạo dựng để thích nghi với cộng đồng, che giấu những xung đột nội tâm sâu kín. Ở Buffalo Bill, "mặt nạ" không phải là một vỏ bọc xã hội hòa nhập mà là một vai diễn, phản ánh sự bất ổn trong bản nhắn.

Buffalo Bill là nhân vật xuất hiện từ những trang đầu tiên của tác phẩm *Sự im lặng của bầy cừu*. Buffalo Bill đã không được miêu tả một cách cụ thể và tỉ mỉ như bác sĩ Lecter hay Clarice Starling. Chủ yếu, Bill xuất hiện qua lời kể của những người khác. Tính cách, suy nghĩ, hành động của hắn được kể nhiều bởi của bác sĩ Lecter nhưng cũng có khi lại được thể hiện qua chính hắn, qua điểm nhìn và lời nói. Bill là một người có tính bạo lực từ nhỏ. Bị trại tế bần từ chối, hắn được ông bà nhận nuôi năm mười tuổi. Hai năm sau, "hắn giết họ" (Harris, 2025, p. 350). Từ lúc ấy, hắn đã được các cơ quan chức năng kết luận là một kẻ tâm thần và được đưa vào bệnh viện chữa trị. Hình ảnh "một kẻ tâm thần" như đã được gắn liền với Bill.

Buffalo Bill là một sát nhân hàng loạt mang ám ảnh bệnh hoạn về làn da và sự tôn sùng hình tượng "người nữ". Hắn từng tìm cách phẫu thuật chuyển giới nhưng không vượt qua các bài kiểm tra tâm lý nên không được chấp nhận. Điều này không làm hắn từ bỏ ám ảnh, mà tiếp tục tìm cách khác như tiêm hoocmon, cạo râu và bắt chước hành vi nữ giới. Việc may vá da phụ nữ thành "bộ da mới" cho thấy "Mặt nạ" không còn là biểu tượng trừu tượng mà trở thành lớp vỏ hữu hình, phản ánh khát vọng tái sinh đồng thời phơi bày sự bất lực trong việc đối diện và hòa giải với chính mình.

Bên ngoài, Bill xuất hiện như một kẻ lặng lẽ, không nổi bật, sống bên lề xã hội, tránh mọi mối quan hệ thân mật. Sự kín đáo này chính là một dạng *mặt nạ phòng vệ*: nó giúp Bill ẩn mình khỏi cái nhìn phán xét của xã hội, đồng thời che giấu những thôi thúc lệch chuẩn về giới tính và bạo lực. Không giống mặt nạ thông thường - vốn giúp cá nhân thích nghi - mặt nạ của Bill mang tính tiêu cực, bởi nó không dẫn đến hòa nhập mà chỉ kéo dài sự chia cắt giữa con người thật và thế giới bên ngoài.

3.1.2. "Bóng âm" trong hành vi của Buffalo Bill

Bên cạnh "mặt nạ", Jung xác định "bóng âm" (shadow) là phần vô thức mà bản ngã không kiểm soát và thường không nhận biết được (Stein, 2025, p. 166). Đây là tập hợp những phẩm chất và xung năng bị chối bỏ do xung đột với chuẩn mực đạo đức hoặc hình ảnh bản thân.

Nếu "mặt nạ" là thứ Bill phô bày (hoặc cố che giấu), thì "bóng âm" chính là phần hành vi đen tối, bị xã hội và bản thân nhân vật phủ nhận, nhưng lại chi phối hành vi mạnh mẽ nhất. Theo Jung, *"Bóng âm là phần vô thức của những hoạt động ý định, quyết tâm và bảo vệ của bản ngữ... Bóng âm có một phẩm chất phi đạo đất hay ít nhất là xấu, chứa đựng những đặc điểm mang bản chất con người tương phản với các phong tục và quy ước đạo đức của xã hội"* (Stein, 2025, p. 167).

Trước hết, "bóng âm" của Buffalo Bill hình thành từ những chấn thương sâu sắc liên quan đến việc bị bỏ rơi và khủng hoảng giới tính. Không thể chấp nhận chính mình, Bill đẩy những cảm xúc tự ghê tởm và khao khát biến đổi bản thân vào vô thức. Tuy nhiên, thay vì được tích hợp vào ý thức như trong tiến trình cá thể hóa (individuation), những yếu tố này bị dồn nén, khiến "bóng âm" ngày càng trở nên mất kiểm soát. Từ đó "bóng âm" trở thành một thực thể đối lập, xâm chiếm và chi phối toàn bộ hành vi. Sự biến dạng này đã cực đoan đến mức Bill ra tay giết hại hàng loạt các cô gái để thỏa mãn khao khát, ước muốn của mình. Chính Bill cũng bị ám ảnh, tự huyễn hoặc bản thân là người nữ, vì vậy mà cũng phát sinh những quan hệ với Raspail để thỏa mãn dục vọng. Có thể xem đây là hệ quả tâm lý của một tuổi thơ bị dồn nén bởi sự thiếu thốn tình cảm trong thời gian dài. Những ức chế ấy buộc tâm lý phải tạo ra các cơ chế bù trừ để lấp đầy khoảng trống cảm xúc, đồng thời cân bằng lại những hành động được xem bản năng của bản thân.

Tuy nhiên, không chỉ tổn thương gia đình, những năm tháng sống khổ cực tại trại tế bần cũng góp phần định hình tâm lý lệch lạc của hắn. Tác giả không miêu tả cụ thể, rõ ràng hoàn toàn mà chỉ thông qua một số chi tiết: "Ông bà Gumb đón hắn về khi hắn được mười tuổi vì họ không hài lòng với trại tế bần nhận nuôi hắn." (Harris, 2025, p. 350). Điều này cho thấy môi trường sống thiếu điều kiện phát triển bình thường, nơi các xúc cảm tiêu cực dần tích tụ và chi phối tâm trí Bill.

Từ góc nhìn này, Buffalo Bill không chỉ là một kẻ giết người, mà là hình ảnh cực đoan của một cá nhân thất bại trong việc đối mặt với "bóng âm" trong bản thân. Khi phần bóng âm bị chối bỏ quá lâu và quá sâu, nó không biến mất mà quay trở lại mạnh mẽ, chi phối toàn bộ đời sống tâm lý. Hành vi phạm tội của Bill vì thế không phải là sự lựa chọn tự do, mà là hệ quả tất yếu của tâm lý bị chối bỏ, nơi "bóng âm" đã hoàn toàn vượt khỏi tầm kiểm soát.

3.2. Hannibal Lecter - Hai mặt nhân cách giữa trí thức và bản năng

3.2.1. "Mặt nạ" tri thức của kẻ ăn thịt người

Với Hannibal Lecter, chiếc mặt nạ này được chế tác vô cùng tinh xảo khi ông là một bác sĩ tâm thần lỗi lạc, một chuyên gia về nghệ thuật, ẩm thực và âm nhạc cổ điển. Ngay cả khi ở trong tù, Lecter vẫn giữ vững vẻ ngoài của một quý ông lịch lãm với gu thẩm mỹ đạt mức cực đoan. Dù trong cảnh ngục tù nhưng không gian trong xà lim vẫn phải đáp ứng hết thảy các nhu cầu thẩm mỹ của hắn như "tạp chí Vogue bằng tiếng Ý" (Harris, 2025, p. 22). Ông ta từ chối sự thô lỗ và coi đó là "tội ác" tồi tệ nhất. Chiếc mặt nạ này giúp ông ta duy trì thế thượng phong về tâm lý đối với các nhân viên của FBI và thậm chí là Clarice Starling. Chiếc mặt nạ không chỉ dùng để hòa nhập, mà còn là công cụ để Lecter thao túng người khác. Bằng cách tỏ ra là một "người thầy" hay một "nhà tư vấn", ông ta khiến đối phương hạ thấp cảnh giác trước khi tấn công vào điểm yếu sâu thẳm nhất của họ.

Đặc biệt, nhân vật Hannibal Lecter được xây dựng chủ yếu qua những phân đoạn phỏng vấn với Clarice Starling ở xà lim. Hắn luôn duy trì phong thái quý tộc, coi trọng lễ nghi và cực kỳ căm ghét những kẻ thô lỗ như Miggs Nhiễu. Chính sự lịch thiệp này đã trở thành một công cụ thao túng, khiến đối phương mất cảnh giác. Hắn sử dụng tri thức để tạo ra một khoảng cách an toàn, nơi người ta chỉ thấy một trí tuệ siêu việt mà quên đi con quái vật đang ẩn náu bên trong hắn. Hắn luôn tự ý thức rằng bản thân là một người có trí thông minh tuyệt đỉnh như lời trưởng ban Khoa học hành vi của FBI - Jack Crawford khẳng định: "hắn phải tỏ ra thông minh, thông minh hơn tất cả mọi người". Và chính Lecter tự nhận, trong lĩnh vực thần kinh học, hắn cũng là kẻ chuyên nghiệp, và hắn chuyên nghiệp hơn bất kì người nào trong giới học thuật. Không chỉ vậy, hắn còn có một lí trí phi thường với khả năng ghi nhớ, sắp xếp mọi thứ hoàn hảo. Bản nhắn của hắn giống như trí thông minh và mức độ lí tính của hắn không thể đo đếm được bằng cách thông thường. Khả

năng sắp xếp mọi sự việc hoàn hảo ấy được thể hiện rõ nhất thông qua hành động hắn lưu trữ mọi thứ trong cung điện kí ức của hắn. Cung điện kí ức ấy là nơi hắn ghi nhớ mọi thứ một cách hoàn hảo, là nơi ẩn náu bình yên bên trong nội tâm hắn, nơi mà roi vọt hay những trò tra tấn về thể xác không làm hắn đau đớn.

Và Clarice Starling, người được Lecter lựa chọn đưa vào trò chơi tâm lý. Cô lao vào cuộc điều tra với tất cả nhiệt huyết lửa nghề dưới sự hướng dẫn từ những câu đố của Lecter, cô dần dần tìm ra những manh mối quan trọng. Nhưng song song với đó, cô cũng bị lôi kéo sâu hơn vào trò chơi tâm lý của Hannibal, người luôn biết cách điều khiển và thao túng tâm trí người khác. Chính cuộc gặp gỡ giữa hai người mở ra một trò chơi trí tuệ nguy hiểm. Trong lần gặp đầu tiên với Hannibal Lecter, bác sĩ Chilton, giám đốc bệnh viện tâm thần căn dặn cách thức để tiếp xúc với hắn qua xà lim và nói "Lecter mà có nói chuyện với cô, thì đó chỉ là hắn đang tìm hiểu về cô thôi" (Harris, 2025). Bên ngoài chiếc mặt nạ thì hắn tỏ vẻ ung dung, tưởng chừng nhưng giúp đỡ cô truy tìm manh mối về Buffalo Bill nhưng thực chất là điển khiển và khai thác những chấn thương thời thơ ấu của cô.

Chính vì có ý thức cao về bản thân mà con người cá nhân đồng thời là kẻ sáng tạo ra chính cuộc sống của mình một cách khôn khéo mà không bị ai ép buộc. Đồng thời cũng chính là kẻ sáng tạo ra chính bản sắc của mình mà không thấy nó bị áp đặt bởi những sở thuộc do mình lựa chọn. Hannibal Lecter đã lựa chọn hành động theo con người tự nhiên bản năng bên trong hắn. Và không may đó là bản năng xâm hại, hắn hướng bản năng xâm hại đó vào xã hội, vào cuộc sống xung quanh hắn. Có thể nói rằng, mặt nạ của Lecter là loại mặt nạ khó tháo bỏ nhất, vì nó được xây dựng trên nền tảng tri thức thực thụ chứ không chỉ là sự bắt chước.

3.2.2. Chấn thương tâm lý như nguồn gốc hình thành "bóng âm"

Theo Carl Jung, "Bất kể phần nào của nhân cách mà bình thường nếu được hòa nhập sẽ thuộc về bản nhắn, nhưng nếu bị khử bỏ bởi sự không hòa hợp về cảm xúc và nhận thức thì sẽ rơi vào bóng âm (Stein, 2025, p. 167). Ở tiểu thuyết *Rồng đỏ* kế trước, Thomas Harris đã khắc họa chân dung Hannibal một cách cực đoan nhất đó chính là "ăn thịt người". Đây là biểu hiện cực đoan nhất của bóng âm. Trong khi mặt nạ là sự văn minh ở bên ngoài thì bóng âm là sự dã man, ghê tởm nhất ẩn sâu sau lớp mặt nạ đó. Lecter không chỉ giết người mà ông ta "tiêu thụ" họ và biến nạn nhân thành một phần của trải nghiệm thẩm mỹ và xem việc nấu ăn, chế biến đó như một nghệ thuật. Bóng âm của Lecter không biết đến sự hối hận. Nó đại diện cho sự hỗn loạn và sự phá hủy các chuẩn mực đạo đức con người.

Bóng âm của Hannibal bắt nguồn từ ký ức kinh hoàng về cái chết của em gái Mischa hắn. Nỗi đau ấy đã trở thành vô thức để rồi sau này chính nó đã dẫn đường cho mọi hành vi tàn nhẫn của Lecter. Cuộc vật lộn giữa ý thức và vô thức, cuối cùng phải nhường chỗ cho vô thức, cho cái phần bản năng tự nhiên trỗi dậy, gây ra những hành động dã man của con quái vật khát máu Lecter. Đây chính là một cú sốc tâm lý biến hắn từ một nạn nhân của chiến tranh thành một kẻ săn mồi. Hắn ăn thịt người như một cách để giải tỏa nỗi đau hoặc để "tái định nghĩa" lại quyền lực mà hắn đã mất khi còn nhỏ. Hannibal không sống ở hiện tại mà hắn sống trong một cấu trúc tâm trí khổng lồ, nơi hắn lưu trữ những tội ác như những món đồ triển lãm. Với tâm lý thương chấn thời thơ ấu, bóng âm của Hannibal mang màu sắc u ám không thể xóa bỏ. Hắn không giết người vì thù ghét, mà vì sự "thô lỗ" của họ làm bẩn thế giới quan hoàn mỹ của hắn. Đó là lớp mặt nạ được trang hoàng đẹp đẽ.

Song, Lecter sử dụng khả năng thấu thị của mình để nhìn thấu bóng âm của Clarice với nỗi đau về cái chết của cha và tiếng kêu thảm thiết của bầy cừu trong giấc mộng. Hắn ta ép cô phải đối mặt với bóng âm của chính mình, trong khi bản thân hắn ta hoàn toàn thoải mái dạo chơi trong bóng âm của chính mình. Chỉ bằng vài lời đối thoại hạn hẹp ở xà lim, hắn đã bước vào bóng âm của Starling và làm thức tỉnh những tiếng thét của bầy cừu. Qua cuộc đối thoại giữa Lecter và Starling, hắn đã khai thác những chấn thương thời thơ ấu của cô, dẫn dắt cô từng bước đối diện với tiếng thét của bầy cừu trong lò mổ.

"Ký ức tệ hại nhất thời thơ ấu của cô là gì?

Starling hít một hơi dài [...]

Cái chết của cha tôi, Starling nói

Kể tôi nghe [...]

Kéo cò không hết [...]

Ông ấy có chết ngay không [...]

Hannibal đã không sử dụng bạo lực vật lý để tấn công Starling mà thay vào đó, hắn sử dụng tri thức uyên bác về tâm lý - hành vi con người và ngôn từ, những thành tố cấu thành nên "mặt nạ" bác sĩ tâm thần của mình

nhằm để thực hiện một cuộc phẫu thuật tâm lý bóng âm trong kí ức của Starling. Với chiến thuật trao đổi "Quid pro quo" Hannibal đã yêu cầu Starling thú nhận những bí mật đen tối nhất của cô để đổi lấy thông tin về vụ án của tên sát nhân Buffalo Bill. Đây thực chất là hành động ép buộc Starling phải cởi bỏ "mặt nạ" là đặc vụ FBI cứng cỏi để đối diện với "bóng âm" của chính mình. Lời nhắn cuối cùng đã cho thấy Hannibal không chỉ muốn trốn thoát, mà muốn giữ vai trò là kẻ nắm giữ chiếc chìa khóa mở vào tâm hồn Starling mãi mãi.

Thomas Harris đã giúp người đọc soi rọi những diễn biến tâm lý của tên tội phạm giết người. Qua nhân vật Hannibal Lecter, nhà văn đã đem đến cho độc giả một thế giới nội tâm đầy uẩn khúc của những con người chấn thương với những diễn biến tâm lý phức tạp. Đồng thời, đặt ra một câu hỏi đầy ám ảnh về bản chất con người: liệu rằng cái Ác có thể đạt đến sự tự do tuyệt đối khi nó không còn xung đột với lý trí? Với Hannibal, bóng âm đã không còn là một phần bị khuất lấp, mà chính là cốt lõi của một bản nhắn đã được "cá nhân hóa" một cách lệch lạc nhưng đầy hoàn hảo.

3.3. "Mặt nạ" và "bóng âm" trong *Sự im lặng của bầy cừu* từ góc nhìn so sánh

3.3.1. Những điểm tương đồng trong tâm lý

"Mặt nạ" và "bóng âm" là hai phương diện song hành của đời sống tâm thần: "mặt nạ" đại diện cho con người xã hội, còn "bóng âm" là phần bị che giấu và khó nhận diện (Stein, 2025, p.170). Jung xem chúng như hai "anh em sinh đôi", một hướng ra bên ngoài, một bị đẩy vào vô thức. Một trong những điểm cần được nhấn mạnh hơn là cách mà "mặt nạ" và "bóng âm" không chỉ tồn tại ở phương diện tâm lý mà còn trực tiếp quyết định hành vi phạm tội ở mỗi nhân vật. Dưới góc nhìn tâm lý học phân tích của Carl Jung, hai nhân vật Buffalo Bill và Hannibal Lecter có thể được đọc như hai kiểu khác biệt về sự biểu hiện của cái vô thức. Dù cùng xuất phát từ chấn thương và mang trong mình phần "bóng âm" nhưng cách mỗi nhân vật thiết lập và kiểm soát giữa "mặt nạ" và "bóng âm" đã dẫn đến hai kiểu tội phạm hoàn toàn khác nhau: một bên là sự bùng phát mất kiểm soát ở Bill, một bên là sự kiểm soát tinh vi đến mức gần như nghệ thuật của Hannibal.

Trước hết, điểm tương đồng giữa Buffalo Bill và Hannibal Lecter nằm ở chấn thương tâm lý. Cả hai đều mang trong mình những tổn thương sâu sắc từ quá khứ, những chấn thương kìm nén và thành "bóng âm", phần bị dồn nén, bị chối bỏ của bản ngã. Ở Lecter, ký ức về cái chết của em gái tạo nên một mặc cảm tội lỗi và một nỗi ám ảnh không thể xóa bỏ:

"Gã đã ăn thịt em gái cháu."

"Mày cũng ăn đấy," - Grutas nói (Harris, 2020, p. 289)

Còn ở Bill, tuổi thơ bị bỏ rơi và khủng hoảng bản dạng giới khiến hắn sống trong cảm giác thiếu hụt và bất ổn kéo dài. Có ít nhất hai tạp chí hàn lâm cho rằng "tuổi thơ bất hạnh này là nguyên nhân khiến cho hắn giết phụ nữ để lột da dưới tầng hầm nhà hắn." (Harris, 2025, p. 350). Khi nói về "bóng âm": "nhằm thích nghi và đương đầu với thế giới, bản ngã, một cách hoàn toàn không có ý thức, đã dùng bóng âm đó để thực hiện những hoạt động trái với đạo đức mà nó không thể thực hiện mà không lâm vào một xung đột đạo đức" (Stein, 2025, p. 167). Ta thấy trong cả hai trường hợp, "bóng âm" không chỉ tồn tại như một phần vô thức mà còn thúc đẩy các hành vi bạo lực như ăn thịt đồng loại hay lột da người. Những hành vi này, xét về bản chất, đều là những hành vi tiêu cực nhằm lấp đầy khoảng trống nội tâm, một khoảng trống được tạo ra từ chấn thương và sự đứt gãy trong quá trình hình thành bản ngã.

3.3.2. Sự khác biệt trong việc kiểm soát "mặt nạ" - "bóng âm" và biểu hiện hành vi

Điểm khác biệt nằm ở cách hai nhân vật thể hiện việc kiểm soát lớp "bóng âm". Ở Hannibal Lecter thể hiện "mặt nạ" có kiểm soát, tinh vi và mang tính xã hội cao đã tạo điều kiện để "bóng âm" không bùng phát một cách hỗn loạn mà có kiểm soát, có tính kĩ lưỡng và thậm chí mang tính thẩm mỹ. Chính lớp mặt nạ trí thức không chỉ giúp Lecter che giấu bóng âm, mà còn cung cấp cho hắn một vỏ bọc tri thức và lịch thiệp để thao túng người khác. Vì vậy, hành vi của Lecter như một "trò chơi trí tuệ": hắn lựa chọn nạn nhân, sắp đặt tình huống, điều khiển tâm lý và biến việc giết người thành một hành động có dàn xếp. Thông qua việc chơi "quid pro quo", hắn buộc Clarice phải trao đổi những phần ký ức cá nhân để đổi lấy thông tin, qua đó đảo ngược vị trí trong cuộc đối thoại. "bóng âm" trong trường hợp này không bị dồn nén mà được "chuyển hóa" thành một dạng năng lực, cho phép Lecter duy trì sự kiểm soát tuyệt đối ngay cả trong hành vi lệch chuẩn nhất.

Ngược lại, ở Buffalo Bill, sự yếu ớt của "mặt nạ" khiến nó không thể đóng vai trò kiểm soát "bóng âm" mà

chỉ tồn tại như một lớp vỏ tạm thời, dễ dàng bị xuyên thủng. Các hình thức giả dạng của Bill từ việc đóng vai người yếu thế đến việc khoác lên mình hình ảnh nữ giới, không tạo ra một bản sắc ổn định, mà chỉ là những phương tiện nhằm tiếp cận nạn nhân. Như trường hợp sau khi Raspail rời bỏ hắn ta, Gumb "giết chết tình nhân sau của Raspail, chặt đầu và lột một phần da anh ta" (Harris, 2025, p. 351) hay việc Bill khoác tấm da người, nhét bọt biển vào giữa hai chân rồi nhảy múa trước gương nhằm thỏa mãn phần nữ tính của hắn. Do đó, "bóng âm" ở Bill mang tính áp đảo và chi phối trực tiếp hành vi, khiến quá trình phạm tội mang tính nghi thức, thô bạo và lặp lại ám ảnh. Việc dụ dỗ nạn nhân, nhốt họ trong không gian tầng hầm và thực hiện hành vi lột da để "may" thành vỏ ngoài của phụ nữ của Bill nhằm lấp đầy phần bản dạng bị thiếu hụt. Tuy nhiên, do không có một "mặt nạ" đủ mạnh để kiểm soát, "bóng âm" không được kìm nén mà phản ứng mạnh mẽ, khiến hành vi phạm tội của Bill không phải là sự kiểm soát cái ác, mà là bị cái ác nuốt chửng.

Từ sự đối chiếu này, có thể thấy rằng sự khác biệt trong cách thức phạm tội giữa Lecter và Bill không đơn thuần nằm ở mức độ tàn bạo, mà nằm ở cách thức "mặt nạ" và "bóng âm" tương tác với nhau. Nếu ở Lecter, "mặt nạ" hoạt động có chủ đích cho phép "bóng âm" biểu hiện dưới dạng có kiểm soát, thì ở Bill, sự xung đột không thể hòa nhập giữa hai yếu tố này đã khiến hành vi phạm tội mang tính bù đắp, mất kiểm soát và cuối cùng là tự hủy. Qua đó, "mặt nạ" không còn là một lớp mặt nạ bên ngoài, mà trở thành yếu tố quyết định việc "bóng âm" sẽ thành quyền lực hay mất kiểm soát.

4. Kết luận

Vận dụng lý thuyết *"mặt nạ"* và *"bóng âm"* của C.G. Jung, bài viết cho thấy tội ác của hai sát nhân chính trong *Sự im lặng của bầy cừu* bắt nguồn từ những cấu trúc tâm lý phức tạp, lệch chuẩn đạo đức. Ở Buffalo Bill, *"mặt nạ"* mang tính đứt gãy và bất ổn, phản ánh một bản ngã khủng hoảng và thiếu khả năng tự đồng nhất. "Bóng âm" hình thành từ tổn thương và dồn nén lâu dài, chi phối như một lựfc vô thức. Hannibal Lecter là "mặt nạ trí thức" - kẻ ăn thịt người đội lốt bác sĩ. Bản chất sát nhân và khoái cảm man rợ chính là "bóng âm" của hắn. Khi "mặt nạ" dùng để thao túng và "bóng âm" được ý thức hóa, hòa vào bản ngã, nó tạo nên một tội phạm cực kỳ tính toán và kiểm soát cao. Từ cách xây dựng này, có thể thấy quan điểm của Harris về tội phạm mang tính nhân học hơn là đạo đức luận. Ông không phủ nhận tính tàn bạo của hành vi, nhưng đồng thời cho thấy cái ác không xuất hiện từ hư vô, mà có nguồn gốc từ những tổn thương có thể truy nguyên. Điều này đánh dấu một sự khác biệt rõ rệt so với các tiểu thuyết tội phạm trước đó, nơi nhân vật phản diện thường được xây dựng như những cá thể "khác biệt" - dị thường, lệch chuẩn và tách biệt khỏi xã hội. Trong khi đó, Harris đặt tội phạm vào trong chính đời sống con người, khiến chúng trở nên đáng sợ hơn, không phải vì chúng xa lạ, mà vì chúng có khả năng xuất phát từ những yếu tố trong tâm lý con người. Chính cách tiếp cận này đã chất vấn những quan niệm đạo đức truyền thống. Nếu tội ác xuất phát từ những tổn thương thì ranh giới giữa "người bình thường" và "kẻ tội phạm" trở nên mong manh hơn bao giờ hết. Trật tự xã hội vốn dựa trên sự phân định rõ ràng giữa thiện và ác bị đặt vào trạng thái khó xác định. Thể hiện rằng cái ác không nằm ở bên ngoài mà tồn tại ngay trong chính tâm lý của mỗi cá nhân. Điều này làm suy yếu những nền tảng đạo đức mang tính tuyệt đối và mở ra một cách nhìn phức tạp hơn về trách nhiệm và sự phán xét. Đặt tác phẩm trong bối cảnh rộng hơn, có thể thấy Harris đang phản ánh một nghịch lý của xã hội hiện đại: càng văn minh thì những bóng tối bên trong con người lại càng bị đẩy sâu vào vô thức. Sự phát triển của khoa học, công nghệ không loại bỏ cái ác mà chỉ làm thay đổi hình thức biểu hiện của nó. Tội phạm vì thế trở nên tinh vi hơn, khó nhận diện hơn, bởi chúng không còn đối đầu trực diện với xã hội mà vận hành ngay trong lòng các cấu trúc xã hội đó. Những nhân vật như Hannibal Lecter là minh chứng rõ ràng cho việc cái ác không còn ở bên lề mà có thể tồn tại ngay trong những hình hài văn minh nhất.

Tài liệu tham khảo

Abrams, M. H. (2012). *A Glossary of Literary Terms.* Boston, USA: Wadsworth, Cengage learning.

Alatrash, M. K. (2025). Between "Mặt nạ" and "Bóng âm": A Feminist-Jungian Dissection of The Silence of the Lambs. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*, 1-8.

Harris, T. (2020). *Hannibal trỗi dậy (Huyền Vũ dịch).* Hà Nội: Hội nhà văn.

Harris, T. (2025). *Sự im lặng của bầy cừu (Phạm Hồng Anh dịch).* Hà Nội: Hội nhà văn.

Houžvičková, T. (2020). *Monstrosity in the Works of Thomas Harris.* Czech Republic: University of Pardubice, Faculty of Arts and Philosophy.

Hương, L. T. (2020). *Nhân vật chấn thương trong tiểu thuyết của Thomas Harris.* Hà Nội: Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.

John, C. A. (2013). *A dictionary of literary terms and literary theory.* USA: Wiley-Blackwell.

Lakshmi, Y., & Bala, T. (2024). Between apprehension and appreciation: a qualitative psychoanalysis of Thomas Harris' The Silence of the Lambs. *International Journal of Advanced Research 12(09)*, 134-138.

Linh, N. N., & Hương, T. T. (2023). Kiểu nhân vật hung thủ trong bộ tiểu thuyết Pháp y Tần Minh của Tần Minh. *Tạp chí Khoa học - Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Tập 1 (Số 68)*, 69-79.

Meizy, E. P. (2022). *The Revenges of Hannibal Lecter in The Novel of Hannibal Rising (2006) by Thomas Harris.* Indonesia: Sunan Ampel State Islamic University.

Priesman, M. (2003). *The Cambridge Companion to Crime Fiction.* UK: Cambridge University Press.

Phương, C. T. (2015). *Từ cái nhìn phân tâm học so sánh nhân vật Perry smith trong "Máu lạnh" của Truman Capote với Hannibal Lecter trong "Hannibal" của Thomas Harris.* Ha Noi: Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.

Scaggs, J. (2005). *Crime fiction.* England: Routledge.

Stein, M. (2025). *Bản đồ tâm hồn con người của Carl Jung.* Hà Nội: Tri thức.

THE PSYCHOLOGY OF CRIMINAL CHARACTERS IN *THE SILENCE OF THE LAMBS* BY THOMAS HARRIS FROM A PSYCHOANALYTIC PERSPECTIVE

Nguyen Nhat Khoa, Tran Thi Khanh Huyen, Tran Thi Tra My, Nguyen Linh Giang

The University of Danang - University of Science and Education, Vietnam

Corresponding Author: Nguyen Nhat Khoa - Email: nhutlamvh@gmail.com

Article History: Received on 12th March 2026; Revised on 20th April 2026; Published on 12th May 2026

Abstract: *The Silence of the Lambs* is a renowned novel by Thomas Harris that explores criminal behavior and psychology. This article applies Carl Jung's analytical psychology, focusing on the two key concepts of the "persona" and the "shadow," to elucidate the mechanisms underlying the formation and operation of criminal behavior in the text. Through an analysis of the two central characters, Buffalo Bill and Hannibal Lecter, the study demonstrates that crime arises not only from personal trauma but also from a distorted relationship between consciousness and the unconscious. In this context, the persona functions not merely as a social façade but as a tool for concealment and manipulation, while the shadow is not simply a repressed component but may directly govern behavior and even become integrated into the ego. By comparing Buffalo Bill and Hannibal Lecter, the article identifies two distinct psychological models of criminality: one in which the shadow dominates, resulting in impulsive and uncontrolled behavior (Buffalo Bill) and another in which the shadow is consciously assimilated and instrumentalized as a form of power to control and manipulate others (Hannibal Lecter).

Key words: Crime fiction; *The Silence of the Lambs*; Persona; Shadow; criminal characters.